

*Бабінська С.Я.,
аспірант кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»*

СУТНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття «інноваційний проект» та аспекти, в яких його доцільно розглядати. Наведено причини реалізації, ознаки та основні елементи інноваційних проектів. Визначено стадії життєвого циклу та проаналізовано основні джерела фінансування інноваційних проектів.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний проект, концепція життєвого циклу, джерела фінансування.

Постановка проблеми. Для того щоб в сучасних умовах підприємство здійснювало ефективну діяльність, йому потрібно постійно створювати та впроваджувати інновації, які є результатом реалізації інноваційних проектів. Саме тому з метою підвищення темпів економічного зростання та конкурентоспроможності підприємства повинні розробляти та реалізовувати інноваційні проекти, які є об'єктом інноваційної діяльності та важливим етапом у процесі функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, що стосуються інноваційної діяльності, зокрема інноваційних проектів, присвячено велику кількість наукових праць. Базовими є праці таких науковців: О. Амоші, Б. Андрушківа, Ю. Бажала, В. Беренса, Г. Бірмана, О. Богуславської, П. Гаврилка, М. Денисенка, О. Заклекта, С. Ілляшенка, А. Казанцева, Б. Кваснюка, Н. Кирича, А. Колодійчука, Н. Краснокутської, О. Кузьміна, Р. Патори, І. Підкамінного, Я. Пірселла, Я. Плоткіна, С. Покропивного, А. Посипайла, Я. Риженка, О. Сазонца, О. Собка, В. Соловійова, П. Харіва, Г. Хартоняка, М. Чумаченка, Н. Чухрай та ін. Проте окремі питання залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні немає єдиного сформованого підходу до розуміння поняття «інноваційний проект», його основних елементів, а також стадій життєвого циклу. Це загострює проблему розуміння сутності інноваційних проектів, які пов'язані зі здійсненням інноваційної діяльності підприємств, та зумовлює актуальність статті.

Мета статті полягає у дослідженні сутності поняття «інноваційний проект», визначенні основних елементів, стадій життєвого циклу та джерел фінансування інноваційних проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до п. 1 ст. 327 Господарського кодексу України, інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у стані продуктивних сил і прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій [1].

Одним із об'єктів інноваційної діяльності є інноваційні проекти, які становлять вагомий частку в структурі господарського механізму підприємства. Аналіз наукової літератури та вивчення практичної діяльності підприємств, які реалізу-

ють інноваційні проекти, дає змогу стверджувати, що поняття «інноваційний проект» доцільно розглядати в таких аспектах:

- форма цільового управління інноваційною діяльністю;
- комплект документів.

Як форма цільового управління інноваційною діяльністю інноваційний проект являє собою складну систему взаємообумовлених і взаємопов'язаних за ресурсами, термінами і виконавцями заходів, спрямованих на досягнення конкретних завдань у пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки. Це сукупність виконуваних у визначеній послідовності наукових, технологічних, виробничих, організаційних, фінансових і комерційних заходів, що приводять до інновацій [6, с. 202; 4].

Відповідно до другого аспекту, інноваційний проект – це комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення та реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції [8].

Здійснивши аналіз трактувань [7, с. 403; 3, с. 217], та з огляду на аспекти, в яких розглядається поняття «інноваційний проект», можна дати таке його визначення: інноваційний проект – це система взаємопов'язаних завдань, що є комплексом науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, технологічних, організаційних, фінансових, комерційних та інших заходів, відповідним чином організованих, оформлених комплектом проектною документації, які забезпечують ефективне вирішення конкретного науково-технічного завдання (проблеми) в певний проміжок часу, вираженого в кількісних показниках, що приводять до інновації.

Основними причинами, виходячи з яких підприємства реалізують інноваційні проекти, є потреби споживачів, отримання конкурентних переваг, максимізація прибутку, пошук шляхів вирішення проблем, які виникають у процесі діяльності підприємства, надлишкові ресурси, покращення діяльності підприємства тощо.

На підставі аналізу наукових праць [3, с. 217; 4, с. 202–203; 7, с. 404] можна сказати, що до основних елементів інноваційного проекту належать (рис. 1):

- мета і завдання, що відображають основне призначення проекту, вони повинні бути чітко сформульовані;
- комплекс проектних заходів щодо вирішення інноваційної проблеми і реалізації поставлених завдань;
- організація виконання проектних заходів, для досягнення завдань проекту в обмежений період часу і в рамках заданих показників вартості і якості;
- основні показники проекту (від цільових – за проектом загалом, до приватних – по окремих завданнях, темах, етапах, заходах, виконавцях), у тому числі ті, які характеризують його ефективність.

Найважливішими ознаками інноваційних проектів є:

1. Процес реалізації інноваційного проекту перебуває під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища. До факторів

внутрішнього середовища належать проблеми фінансування, збуту, виробництва, матеріального забезпечення, інфраструктури, безпосереднього управління проектом. Без їх врахування неможливо створювати конкурентоспроможні товари та послуги, які знаходять попит на ринку. Зовнішні фактори: політичні, економічні, соціальні, правові, науково-технічні, культурологічні, природні та екологічні, інфраструктурні та ін.

2. Проект як система поділяється на елементи, між якими існує взаємозв'язок.

3. У процесі розроблення та реалізації склад проекту змінюється як під впливом найновіших досягнень НТП (науково-технічного прогресу), так і зміни власних можливостей розробників та замовників (фінансових та ін.). Він має динамічний характер, завдяки чому можливі додавання нових елементів у порівнянні з тими, що передбачались на початковій стадії його виконання і, відповідно, вилучення низки елементів (об'єктів) [11, с. 23–24].

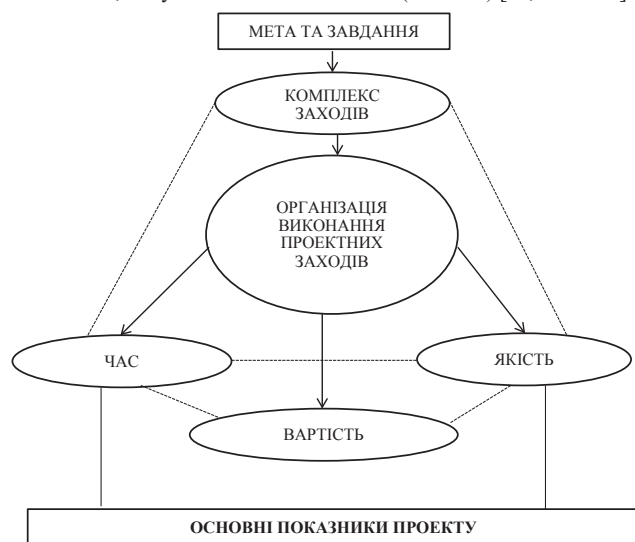

Рис. 1. Основні елементи інноваційного проекту

В основі інноваційного проекту лежить концепція його життєвого циклу, яка виходить з того, що інноваційний проект є процесом, який відбувається з моменту розроблення стратегії нового продукту і до моменту ліквідації (отримання останньої вигоди), тобто розвиток проекту та роботи, які виконують на стадіях підготовки, реалізації та експлуатації проекту. Однак слід зазначити, що поділ на стадії значною мірою залежить від специфіки проекту. Враховуючи різноманітність стадій життєвого циклу, наведених у наукових працях [5–7; 9–11], необхідно виділяти такі:

- розроблення стратегії нового продукту. На цьому етапі розробляється стратегія нового продукту, визначається цільовий ринок, тобто формується загальне уявлення про майбутній товар;
- формування інноваційної ідеї. Стратегії та цільовий ринок є основою для створення альтернативних ідей майбутнього продукту та визначення кінцевої мети проекту;
- оцінка альтернатив. Здійснюється оцінка альтернативних ідей;
- розроблення проекту. Здійснюється порівняльний аналіз варіантів для досягнення кінцевої мети проекту, розроблення плану реалізації інноваційного проекту, визначення виконавців, бюджету проекту, укладення договорів з постачальниками та підрядниками;
- бізнес-аналіз. Проводиться аналіз кількісних параметрів проекту, таких як: витрати на виробництво і виведення

на ринок нового товару, розрахунок точки беззбитковості та терміну окупності проекту, можливі фінансові ризики, методи фінансування тощо;

- реалізація інноваційного проекту. Виконання робіт з реалізації поставлених завдань. На цьому етапі доцільно також здійснювати контроль виконання календарних планів, витрат та здійснювати коригування відхилень, якщо такі є;
- завершення проекту. Завершення життєвого циклу інноваційного проекту;
- експлуатаційна фаза. Здійснюється управління виробництвом нового товару, збутом. Повернення інвестицій та одержання прибутку.

Інноваційні проекти, які зумовлюють зміни, притому якісні, прогресивні, поєднані з високим рівнем невизначеності та ризику, адже ці результати не можна точно передбачити. Високий ризик інноваційної діяльності зумовлює певні ускладнення з пошуком джерел фінансування і, відповідно, специфіку її фінансування. Реалізація інноваційного проекту може відбуватися за рахунок:

- власних коштів;
- коштів державного чи місцевих бюджетів;
- коштів вітчизняних чи іноземних інвесторів;
- залучення кредитів;
- венчурного капіталу;
- інших джерел фінансування.

Зовнішні інвестори неохоче йдуть на фінансування інноваційних проектів, а фінансування за рахунок власних коштів для багатьох вітчизняних підприємств практично неможливе. За умов бюджетного дефіциту сподіватися на державне фінансування також нереально. Державна підтримка підприємств є елементом взаємозв'язку між державою та підприємством.

Проте інвестування інноваційної діяльності має позитивний вплив на виробничо-господарську діяльність, дає змогу оновити виробничо-технічну базу, подолати кризові явища. Суспільство ж отримує оновлене виробництво, збалансованість державного бюджету, нові робочі місця, підвищення матеріального становища населення, що зумовлює позитивні соціально-економічні наслідки [6, с. 109].

У розвинених країнах світу важливу роль у фінансуванні науково-технічної та інноваційної діяльності організацій і підприємств відіграють кредити.

Кредити, як джерела фінансування інноваційних проектів, характеризуються:

- позитивними особливостями – значні суми можливого їх залучення та одночасно значним зовнішнім контролем за ефективністю їхнього використання;
- негативними, а саме: складністю залучення й оформлення, необхідністю надання відповідних гарантій або застави майна, підвищенням ризиком банкрутства через неможливість своєчасного погашення отриманих позик, втрати частки прибутку від інвестиційної діяльності у зв'язку з необхідністю сплати відсотків за кредит. Ефективність банківської системи стосовно інвестиційної діяльності визначається можливостями швидко й надійно отримати кредит під інноваційний проект, а також одержати максимально можливу допомогу від банку в реалізації програми [2, с. 425–427].

Венчурне фінансування є перспективним, проте в Україні воно тільки зароджується за підтримки міжнародних фінансових організацій. Можливе також використання багатоканального інвестування, залучення портфельних інвесторів, які включають ризикові проекти у свої диверсифіковані пакети в

надії одержати високий прибуток в разі вдалої реалізації цих проектів. У будь-якому разі, аби зацікавити інвесторів, необхідні детальний аналіз інноваційного проекту, аналіз можливих сценаріїв розвитку подій та оцінка ризику.

Висновки. Інноваційний проект є складною системою взаємопов'язаних елементів, які спрямовані на реалізацію певних завдань у напрямку розвитку науки та техніки. Проте слід зазначити, що інноваційний проект, ефективний для одного підприємства, може бути неефективним для іншого, тому при прийнятті рішення про його реалізацію необхідно враховувати різноманітні чинники, такі як місцезнаходження підприємства, рівень кваліфікації персоналу, стан наявних на підприємстві ресурсів тощо.

Література:

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Економіка й організація інноваційної діяльності: [підручник] / [О.І. Волков, М.П. Денисенко, А. П. Гречан та ін.]; під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: Професіонал, 2004. – 960 с.
3. Економіка та управління підприємством: теорія і практика: [навч. посіб.] / [І.І. Грибик, Т.В. Кулініч, Н.В. Смолінська, Н.О. Шпак, В.Я. Гавран]. – Львів: Видавництво «Львівської політехніки», 2014. – 428 с.
4. Казанцев А.К., Мінделі Л.Е. Основи інноваційного менеджменту / А.К. Казанцев, Л.Е. Мінделі. – К., 2004
5. Управление проектами: [учеб. пособ.] / [И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге]; под общ. ред. И.И. Мазура; 2-е изд. – М.: Омега-Л, 2007. – С. 664.
6. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: [навч. посіб.] / П.П. Микитюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.
7. Основы инновационного менеджмента: Теория и практика: [учеб. пособ.] / Под ред. П.Н. Завлина и др. – М.: Экономика, 2000. – 475 с.
8. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
9. Стадник В.В., Йохна М.А. Інноваційний менеджмент: [навч. посіб.] / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К.: Академвидав, 2006. – 464 с.
10. Хотяшева О.М. Инновационный менеджмент: [учеб. пособ.] / О.М. Хотяшева. – СПб.: Питер, 2005. – 318 с.
11. Яковлев А.І. Проектний аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності: [навч. посіб. для студ. в. н. з., які навч. за освітньо-профес. програмою бакалавра з напр. підгот. «Економіка підприємства»] / А.І. Яковлев. – Харків: НТУ «ХП», 2010. – 216 с.

Бабинская С.Я. Сущность и источники финансирования инновационных проектов

Аннотация. В статье рассмотрена сущность понятия «инновационный проект» и аспекты, в которых его целесообразно рассматривать. Приведены причины реализации, признаки и основные элементы инновационных проектов. Определены стадии жизненного цикла и проанализированы основные источники финансирования инновационных проектов.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационный проект, концепция жизненного цикла, источники финансирования.

Babins'ka S.J. Nature and sources of financing innovation projects

Summary. In the article reviewed of the nature concept of «innovation project» and aspects where it should be considered. Shows reason implementation, characteristics and key elements of innovation projects. Detected stages of the life cycle and analyzes the main source of funding for innovative projects.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative project, the concept of life cycle, sources of funding.